

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	7
Kongres Wolności Kultury i polska emigracja.....	13
Uniwersytet dla studentów zza żelaznej kurtyny Projekt Józefa Czapskiego i Jerzego Giedroycia.....	53
Zagadki Czesława Miłosza (rok 1951 — wstęp do opisu).....	117
Indeks nazwisk	169

Czym był Kongres Wolności Kultury (angielski Congress for Cultural Freedom, niemiecki Kongress für kulturelle Freiheit, francuski Congrès pour la Liberte de la Culture)?

W oficjalnych dokumentach napisano, że jest to *Organizacja społeczna, której celem jest obrona wolności kultury przed wszelkimi totalizmami, zapewnienie tej wolności tam, gdzie nie istniała, utrwalanie jej i pomoc tym, którzy zostali jej pozbawieni*. Ale istnieje też druga oficjalna wykładnia działalności Kongresu — na stronie internetowej Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA) działalność Kongresu Wolności Kultury nazwano jedną z bardziej śmiałych i skutecznych tajnych operacji CIA w czasie zimnej wojny: „The Congress for Cultural Freedom is widely considered one of the CIA's more daring and effective Cold War covert operations”. Czy można być „dobrym” i „złym” jednocześnie? Czy rację ma Pierre Gremion pisząc, że „Kongres Wolności Kultury to nie teatr marionetek kierowanych zza kulis”, że odznaczał się prawdziwą niezależnością, a dzięki tej autonomii był „ośrodkiem autentycznej pracy intelektualnej” oraz, że amerykańskie opracowania są stereotypowe i „trudno w nie uwierzyć”? Czy może raczej bliższy prawdy jest Dariusz Filar, który nazwał Kongres „najpiękniejszą operacją CIA”?

Nie potrafisz odpowiedzieć na to pytanie, ale zaryzykuję stwierdzenie, że Kongres był jedną z nielicznych inicjatyw amerykańskich i zachodnioeuropejskich intelektualistów, w okresie zimnej wojny, w której emigranci z Europy Środkowej i Wschodniej potrafili uzyskać podmiotowość i zainteresowanie dla swoich pomysłów. Zwłaszcza, że nie dotyczyły one „walki o sprawy polskie”, a w każdym razie nie wyłącznie. W pracach i realizowanych z różnym powodzeniem przedsięwzięciach Kongresu brali udział: Józef Czapski, Leopold Łabędź, Jerzy Giedroyc, Konstanty A. Jeleński, Gustaw Herling-Grudziński, Czesław Miłosz, Józef M. Bocheński, Jan Stanisław Przybyła i wielu innych. Czy mieli pojęcie o źródłach finansowania? Realizowali (wspierali realizację) podstawowe zadanie Kongresu, jakim było organizowanie intelektualistów na Zachodzie by, porzuciwszy neutralność, zaangażowali się w działalność na rzecz poszerzania wolności tworzenia i korzystania z dóbr kultury w krajach rządzonych przez władze totalitarne.